

Synpunkter på samrådsredogörelsen, granskningshandling, för Detaljplan i Rystad för del av Distorp 2:1 m.fl. (Verksamhetsområde Distorp-Gärstad)

framför allt gällande den planerade exploateringen av brukningsvärd jordbruksmark

Sammanfattning

Befintlig brukningsvärd åkermark måste skyddas mot exploatering. Regering och riksdag har uttalat att vår beredskap och självförsörjning behöver bli bättre med tanke på läget i världen. Därför är det inte relevant att i planarbetet gå vidare med förutsättningarna i översiktsplaner som är 13-15 år gamla. Översiktsplaner är inte heller bindande. Marken i området Distorp är enligt länsstyrelsens utlåtande mycket brukningsvärd, över genomsnittet för länet, och samtidigt är markens beskaffenhet av en art som inte är helt lämplig för den planerade typen av byggnation: låglänt, sättningsbenägen och översvämningsskänslig samt med hög grundvattennivå. Behovsanalys och prövning av konkreta alternativ har inte redovisats, trots att det sistnämnda krävs enligt lagen. I stort sett samtliga yttranden i samråds-skedet uttrycker kritik mot planprocessen och förutsättningarna för den planerade byggnationen.

Med anledning av alla dessa kritiska synpunkter yrkar jag på att Linköpings kommun avslår detta förslag till detaljplan i Rystad för del av Distorp 2:1 m.fl., samt genomför kompletterande utredningar såsom en behovsanalys och tar fram alternativa lösningar för företag som söker etablering.

Yttranden under samrådsprocessen

Länsstyrelsen har i sitt utlåtande under samrådet påpekat att marken i det aktuella området inte är vällämpad för byggnation, översvämningsskänslig (s. 15) och med tendenser till sättningsbenägenhet (s. 16). Indata för den närliggande sjön Roxens vattennivå är inte helt öppet redovisade, och olika uppgifter nämns. Antagandet i planen tycks ändå vara att den lägre vattennivån kommer att gälla, vilket innebär att risken för översvämning kan vara ännu större än som anges (s. 15-16).

Länsstyrelsen skriver vidare:

”Utbyggnaden planeras ske på mark som främst är åkermark. Åkermarken är överlag mycket välarronderad och av god beskaffenhet med en avkastning som ligger över länsmedeltalet.” (S. 18)

”Det vore bra om det framgick hur stort det kvantifierade behovet [av ny verksamhetsmark] är och vilka alternativa lokaliseringar som har prövats men valts bort.” (S. 18) Någon prövning av konkreta alternativ för sådan lokalisering har synbarligen inte skett.

Svaret från kommunen på länsstyrelsens yttrande ifråga om jordbruksmark (s. 27) är att lämplighetsprövningen gjordes i samband med översiktsplanen.

Det kan här påpekas att gällande översiktsplaner är 13-15 år gamla (i samrådsredogörelsen hänvisas till den gemensamma översiktsplanen för Linköping och Norrköping (2010) och den fördjupade översiktsplanen för Ekängen-Roxtuna och Distorp-Gärstad 2012). Under de år som gått sedan dess har omvärldsläget förändrats starkt, med bl.a. krig i vårt närområde.

MSB skriver i sitt yttrande att viktiga samhällsfunktioner berörs i detaljplanen (s. 38). De nämner inte explicit livsmedelsförsörjningen, men den finns med i deras förteckning över viktiga samhällsfunktioner och samhällsviktig verksamhet. MSB anger att länsstyrelserna har ett ansvar att informera MSB om när riksintressen föreligger i ett område (s. 39). Det har inte länsstyrelsen gjort i detta ärende (s. 13-14).

I Naturskyddsföreningens yttrande på planen nämns livsmedelsförsörjningen som första punkt (s. 47). Man anger att Linköping är en av de kommuner som bygger mest på brukningsvärd jordbruksmark samtidigt som arealen odlad mark minskar starkt och kontinuerligt i hela Sverige.

Naturskyddsföreningen påpekar även i sitt yttrande att kommunen varken utfört någon behovsanalys (s. 47) eller utrett alternativ mark till jordbruksmarken i detta område (s. 48). I fråga om behovet riskerar planerna att bli ett affärsmässigt fiasko. Norrköping tycks ha ett bättre läge med tillgång till sjötransport utöver järnväg och väg (s. 47). Liknande logistikparker på andra håll, t.ex. Mjölby, anges ha bristande lönsamhet. En snabb nätsökning på logistik i Mjölby visar på många lediga lokaler och byggnader till salu och verkar bekräfta Naturskyddsföreningens ståndpunkt.

Kommunen svarar att det inte finns något annat än åkermark att bygga på eftersom även skogen är skyddad i miljöbalken (s. 49). Man svarar även att i Östergötland odlas huvudsakligen spannmål som Sverige har överskott på och exporterar (s. 50). Man skriver samtidigt att vädret spelar roll olika år och att Sverige är beroende av att importera insatsvaror till jordbruket (s. 50). Risken för ett försämrat omvärldsläge avfärdas kort genom antagandet att omvärldsläget inte kommer att försämrans:

”Samtidigt som Sveriges självförsörjningsgrad minskat sedan 1990-talet är Livsmedelsverkets samlade bedömning att tillgången på mat och dricksvatten är god i Sverige. Men producenter och distributörer av både mat och dricksvatten uppger att omvärldsläget ihop med det ekonomiska läget gör marknaden mer osäker, vilket påverkar deras verksamhet. Under förutsättning att omvärldsläget inte försämrans ytterligare bedömer Livsmedelsverket att det inte heller på lång sikt uppstår någon brist på mat eller dricksvatten, totalt sett.” (s. 50; min understrykning)

Tyvärr lyckas de kommunala planerarna inte dra den logiska slutsatsen av allt detta: Om importen försvåras på grund av krig eller andra faktorer i omvärlden kan avkastningen per hektar komma att sjunka drastiskt och då behövs större arealer för att försörja vår befolkning. Samma sak gäller om vädret förändras genom klimatförändringar eller annat: arealbehovet för bibehållen produktion kan öka med en hittills okänd faktor. Att bara ta hänsyn till bedömningar av läget ”under förutsättning att omvärldsläget inte försämrans ytterligare” är ganska djärvt när det handlar om att försörja oss med mat. Det nya stora lagret av frystorkad mat (s. 50) kommer ofrånkomligen att enbart avhjälpa kortvariga kriser.

Rystad Östra Harg Hembygdsförening påpekar att MKB för denna plan avgränsats på ett sätt som gör att jordbruksintressena ignoreras, och därmed inte följt länsstyrelsens uppmaning (s. 58-59). I denna fråga hänvisas enbart till den föräldrade översiktsplanen, vilket verkar ge uttryck för en politisk vilja som inte tar hänsyn till några omständigheter.

LRF vill värna jordbruksmarken som väsentligt riksintresse. Man går även till grundförutsättningen för hela kommunens planering genom att ifrågasätta att städer måste växa, särskilt om det är möjligt och fördelaktigt med omlokalisering till bättre lägen på annan ort (s. 67-68).

I likhet med flera andra lyfter man risken med att sänka grundvattennivån för omgivande markägare och boende. Även översvämningar som uppkommer på grund av denna planerade byggnation kan sprida sig till kringliggande åkermark och göra den obrukbar eller försämra avkastningen (s. 68-69).

Synpunkter kring samrådsyttranden och kommunens svar

Befintlig brukningsvärd åkermark saknar ett starkt lagskydd mot exploatering. Regering och riksdag har dock uttalat att vår beredskap och självförsörjning behöver bli bättre med tanke på läget i världen. I detta fall av planerad bebyggelse på jordbruksmark hänvisas till översiktsplanen, som är både föråldrad (13-15 år gammal) och icke-bindande. Det finns alltså all anledning att istället agera med utgångspunkt från dagens förhållanden i en starkt förändrad omvärld. Jordbruksmarken behöver bevaras för vår och våra efterkommandes skull. Det går inte att återställa förstörd odlingsmark och inte att skapa ny på annat håll heller. I detta fall gäller planerna på exploatering ett område i Distorp som enligt länsstyrelsens utlåtande är mycket brukningsvärd, över genomsnittet för länet.

Det finns som alltid goda skäl att följa lagen om miljökonsekvensbeskrivningar och om utredning av alternativa placeringar. Behovsanalys och prövning av konkreta alternativ har inte redovisats, trots att det sistnämnda krävs enligt lagen. Miljöbalken föreskriver att jordbruksmark ska användas till jordbruk:

"Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk." (3 kap. 4 §)

Kommunen borde samtidigt se till regionens och nationens bästa, vilket kan innebära att acceptera att viss verksamhet flyttar till bättre lämpade lägen i andra kommuner. Kanske behöver vi även hjälpa till med livsmedelsförsörjningen i andra kommuner och utanför landets gränser vid framtida förändrade förhållanden (vilket skulle kunna utgöra goda affärsmöjligheter i ett läge där en logistikpark förlorat sin betydelse). Att enbart ta hänsyn till bedömningar av bästa tänkbara utveckling av omvärldsläge och andra faktorer ger bristande trovärdighet.

Om överskott på spannmål inte är lönsamt, är det stor idé att främja en mer diversifierad produktion inom det östgötska lantbruket. Linköping har även många arbetstillfällen inom livsmedelsindustri och den behöver förses med råvaror. Dessa arbetstillfällen är väsentliga att ta hänsyn till i diskussionen, likaväl som sysselsättningen i andra industrier och logistikparker.

Att bygga på en så stor andel av åkermarken i kommunen, åkermark som dessutom är bland den mest högavkastande i länet, är synnerligen olämpligt. Framför allt verkar det ogenomtänkt då markens beskaffenhet är av en art som inte är helt lämplig för den planerade typen av byggnation, låglänt, sättningsbenägen och med hög grundvattennivå. Till detta kommer översvämningrisken från Roxen.

I stort sett samtliga yttranden i samrådsskedet uttrycker kritik mot planprocessen och förutsättningarna för den planerade byggnationen, många av dem med hänvisning till det förändrade omvärldsläget och nya krav på självförsörjning med livsmedel. Kritiken verkar väl befogad.

Yrkande

Jag yrkar på att Linköpings kommun avslår detta förslag till detaljplan i Rystad för del av Distorp 2:1 m.fl. med anledning av de påpekanden som framkommit i samrådsprocessen och knappast beaktats av kommunen gällande

- bevarande av åkermark enligt Miljöbalken 3 kap. 4 §
- livsmedelsförsörjning som samhällsviktigt intresse
- områdets åkermark som är brukningsvärd över genomsnittet
- de mindre lämpliga markförhållandena för byggnation
- risken för översvämningar
- den föråldrade översiktsplanen, som inte heller är bindande
- ofullständig och bristfällig planprocess, där lagstadgad utredning av alternativa lokaliseringar saknas och jordbruksintressena har avgränsats bort från MKB
- samt övriga aspekter som t.ex. natur- och kulturvärden.

Jag yrkar även på att Linköpings kommun genomför kompletterande utredningar såsom en behovsanalys och tar fram alternativa lösningar för företag som söker etablering.

Eva Gustavsson

Uppdatering 2025-10-01: Enligt mejlsvar från Linköpings kommun till Den Goda Jorden har inte någon utredning av alternativa placeringar genomförts.

Handlingar i ärendet:

Allmänt med länkar till handlingar:

<https://www.linkoping.se/stadsplanering-och-trafik/detaljplanering/pagaende-dp---granskning/distorp-garstad---distorp-21-med-flera/>

Samrådsredogörelse, granskningshandling: <https://www.linkoping.se/contentassets/3-granskninghandlingar22/detaljplan-distorp-2.1-samradsredogorelse-beslut-om-granskning.pdf>